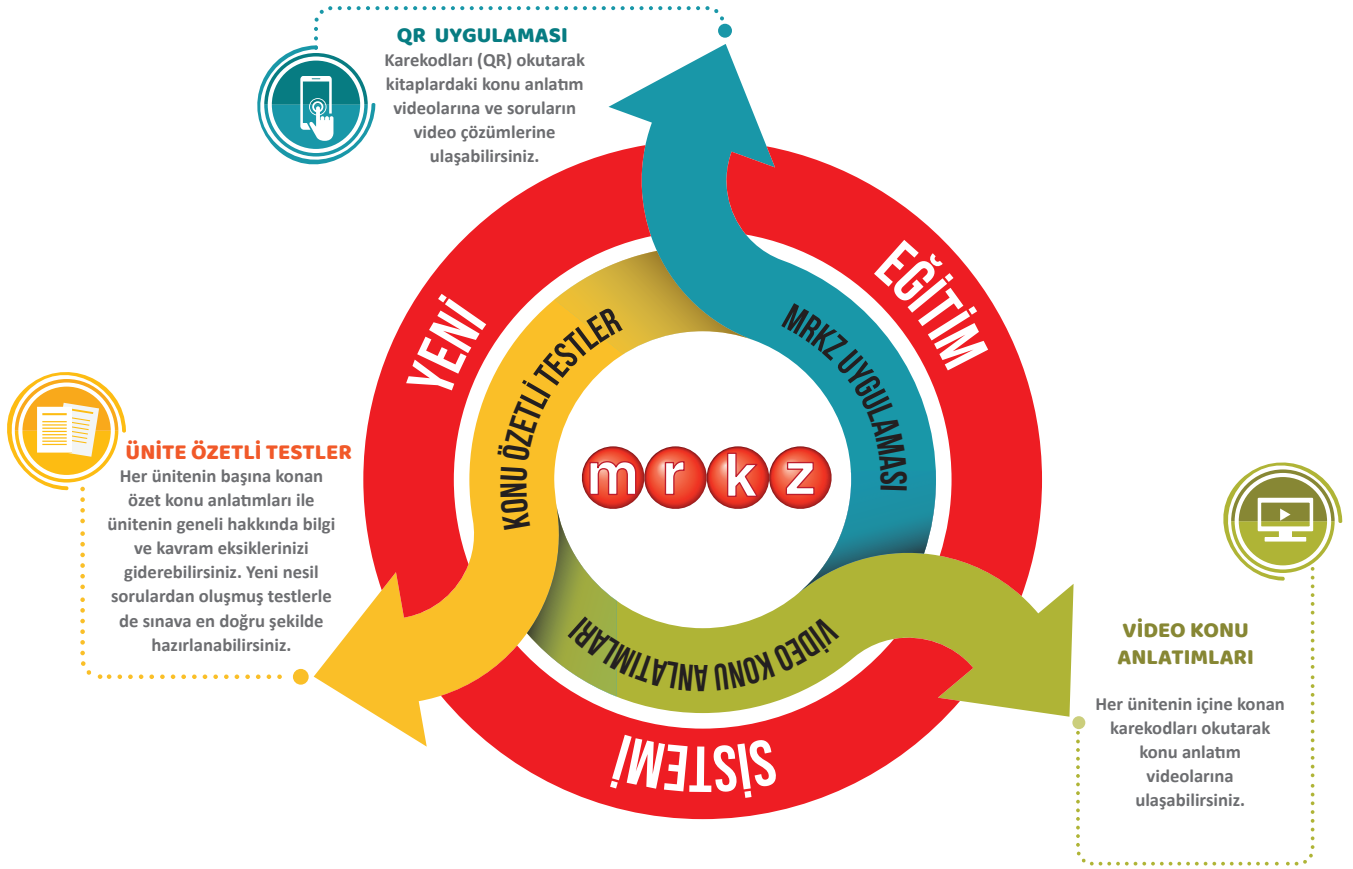

İDEALİNİZDEKİ ÜNİVERSİTE İÇİN PLANLANMIŞ EN İYİ YOL

Analitik Konu Anlatım Kitapları, tek başına ve tam öğrenmeyi sağlayacak şekilde özgün bir formatta hazırlandı. Bu amaç doğrultusunda kitaplarımızın içeriği, dört kavram üzerinde odaklanarak oluşturuldu. Bu kavramlar; “analitik öğrenme”, “sarmal içerik”, “görsel öğrenme stili” ve “bireysel öğrenme” özellikleridir. Kitaplarımızın içerisinde yer alan konular, tamamen görselleştirilerek ve en etkili öğrenme şekli olan bütün-parça-bütün ilişkisi göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur.

Bu kitabın tüm hakları yayinevine aittir.

Yayınevinin izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik, fotokopi veya başka yollarla basımı, çoğaltılması ve dağıtımı yapılamaz. Kitaba ait metinler, şemalar, tablolar kaynak göstererek de olsa kullanılamaz. Kitabın hazırlanış yöntemi taklit edilemez.

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Sedat ÇALIŞKAN

EDİTÖR

Aleyna SELÇUK

YAZAR

Meryem EŞSİZ

DİZGİ - GRAFİK

Mümine TORUN

ISBN

978 - 605 - 7952 - 27 - 1

BASKI

ERTEM BASIM Ltd. Sti./ANKARA
Tel: (0312) 640 16 23 Faks: (0312) 640 16 24
Sertika No: 16031

İLETİŞİM

İvogsan Melih Gökçek Bulvarı 1485. cadde 15/A Ostim
İvedik / ANKARA
Tel: (0312) 384 13 11

ÖN SÖZ

Merhaba Değerli Arkadaşlar,

Yeni Ortaöğretim Felsefe Müfredatı (10. ve 11. Sınıf TYT) dikkate alınarak hazırlanan bu kitap, çoklukla ister çevirilerin kötülüğü ile ister aktaranın da konuya hakim olmaması ile iyi aktarılamadığı için anlaşılamayan, anlaşılamadığı için dışlanan, benimsenemeyen felsefe dersine ait. Bu kitapla size felsefenin aslında hayatın içinde olduğunu, eğer bu alanda ezberden kaçınırsanız sözel düşünme yeteneğinizin, yorum gücünüzün gelişeceğini, ayrıca önyargısız ve hoşgörülü olmayı öğreneceğinizi söyleyebilirim.

Çoğunlukla sınav odaklı yaşadığınız bu dönemde bir felsefe sorusu nasıl çözülmeli sorusuna ünlü bilim adamı Albert Einstein'ın sözü ile cevap verelim. "Bana çözmem için bir soru sorulsa ve 1 saat süre tanınsa, tanınan sürenin 45 dakikasını soruyu okumaya ve anlamaya, 10 dakikasını çözüm yolu geliştirmeye, kalan zamanı da çözmeye ayırıyorum." diyor.

Bunu yapabilmek için;

- ❖ Öncelikle felsefeye önyargısız bir zihinle yaklaşmak gerekir. Çünkü önyargı olduğunda zihin konuya kendi çerçevesi doğrultusunda yaklaşır. Bu durumda konuların öğrenilmesi daha zordur. İnsan sevdiği konuları daha iyi anlar, denmesinin nedeni budur.
- ❖ Felsefi terminolojiye hâkim olmak gerekir. (Kitabınızda bilmeniz gereken kavramlar verilmiştir.)

Umarım bu kitapla felsefe dersini anlayıp sever ve en üst seviyede yararlanırsınız. Bunun için "Filozofik" adını verdiğim anekdot, kısa bilgi, şiir vb yardımcı unsurları ekledim. Amacım; kimi zaman konuyu öğrenirken aynı zamanda konuyla ilgili eğlenceli yanları da görebilmeniz, kimi zamanda "Tamam bu konuda bilgi var ama bak aslında bu, bu yüzden ortaya çıkmış. Bir temeli var" da diyebilmeniz, biraz da günümüzde en çok karşılaştığımız genel kültür eksikliğini gidermeye ufak bir katkı sağlamaktır.

Dipçe: Bu kitabı hazırlarken yararlandığım başta İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Hocalarımla ders notları ve yararlandığım tüm kitapların yazarlarına teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Meryem EŞSİZ

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	3
İÇİNDEKİLER	4
ÜNİTE - 1 : FELSEFİYİ TANIMA	5-14
ÜNİTE - 2 : FELSEFE İLE DÜŞÜNME	15-22
ÜNİTE - 3 : FELSEFENİN TEMEL KONULARI VE PROBLEMLERİ	23-64
Ontoloji (Varlık Felsefesi)	26
Epistemoloji (Bilgi Felsefesi).....	32
Bilim Felsefesi.....	37
Etik (Ahlak Felsefesi).....	42
Din Felsefesi.....	47
Siyaset Felsefesi	53
Sanat Felsefesi.....	60
ÜNİTE - 4 : FELSEFİ OKUMA VE YAZMA	65-68
ÜNİTE - 5 : MÖ 6. YÜZYIL - MS 2. YÜZYIL FELSEFESİ.....	69-94
ÜNİTE - 6 : MS 2. YÜZYIL - MS 15. YÜZYIL FELSEFESİ (ORTA ÇAĞ FELSEFESİ).....	95-108
ÜNİTE - 7 : 15. YÜZYIL VE 17. YÜZYIL FELSEFESİ (YENİÇAĞ FELSEFESİ)	109-118
ÜNİTE - 8 : 18. YÜZYIL-19. YÜZYIL FELSEFESİ.....	119-128
ÜNİTE - 9 : 20. YÜZYIL FELSEFESİ.....	129-142
KAYNAKÇA	144
SANAL KAYNAKÇA	144

FELSEFİYİ TANIMA

FELSEFE nedir?

Felsefe, bilgelik sevgisi, bilgiyi arama (hikmet arayışı) dır.

FELSEFENİN ALANLARI

Metafizik

Evrenin ve ilk nedenlerin incelenmesi

Mantık

Doğru düşünme yolunun incelenmesi

Epistemoloji

Bilginin, bilgi edinme yollarının incelenmesi

Estetik

Sanatın ve güzelliğin incelenmesi

Siyaset

Siyasal hakların, hükümetin, yurttaşlara düşen rolün incelenmesi

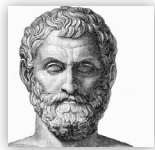
Etik

Ahlakın ve nasıl yaşamak gerektiğinin incelenmesi

İLK KONUSU

İlk felsefe tüm varlıkların özünü, son nedenlerini araştırır ve özellikle de evrenin yapısını ve özünü bilmek isteyen metafiziktir.

İLK FİLOZOF

Thales (ölm. 546)dir.

BAŞLANGIÇ ZAMANI

MÖ 6. yüzyıl

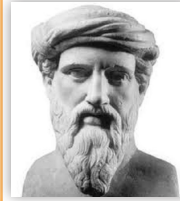
BAŞLANGIÇ YERİ – NEDENİ

Sistematik felsefenin İyonya'da başladığı kabul edilir.

Bunun başlıca nedenleri:

- ◆ Doğada var olanı din ile değil yine doğal güçlerle (doğada var olanlarla) açıklama isteği
- ◆ Liman kentlerinin hem ticarete hem de bilgi alışverişine olanak vermesi
- ◆ İlk demokrasinin Yunanistan'da filizlenmesi
- ◆ Kölelik kurumunun varlığının efendiler için farklı uğraşlara olanak tanınması

TERİMİ İLK KULLANAN

Felsefe sözcüğü, bir söylenceye göre ilk kez Pitagoras (MÖ VI. yy.) tarafından kullanılmıştır.

İLK SORUSU

"Arkhe – ana madde nedir?" sorusudur.

VARLIĞA YAKLAŞIMI

Tümeldir.

YÖNTEMİ

Tümdengelimdir.

İLGİLİ OLDUĞU ALANLAR

Bilim, sanat ve din felsefenin ilgili olduğu alanlardır.

FELSEFİYİ TANIMA

Felsefenin çetin sorularıyla uğraşmaktansa filozoflara "fildişi kulelerde yaşayan, gerçek hayattan kopuk ayırksılar" demek büyük kolaylıktır. Kabul edelim ki karşımızdaki kişiyle tartıştığımız konuyu "Felsefe yapma!" diyerek kestirip atabilmek, noktalamak daha büyük kolaylıktır. Ama bize dayatılanlarla yaşamak istemiyorsak, yaşadığımız hayat başkalarının (otoritelerin) belirlemesi değil de kendi mantıksal seçimlerimiz olsun istiyorsak, "ne yapmalıyım?" sorusunun cevabını arıyorsak, yüzümüzü dönmemiz gereken yer felsefedir. **Çünkü felsefe hayatın kendisini ele alır.**

FiloZofik

"Felsefe yapmak mı lazımdır diyorsunuz o halde felsefe yapmak lazımdır. Felsefe yapmamak mı lazımdır diyorsunuz, bunu yapmak için yine felsefe yapmak lazımdır."

Aristoteles

DÜŞÜNME ÜZERİNE

- ◆ İnsan bilinçli bir varlıktır. Bilinçli olmak insanın daha önce farkında olmadığı şeylerin, bilgi edinme sonrası farkına varmasıdır. Kişinin bilinç durumu üzerine düşünmesi ve düşüncelerini nelerin etkilediğini sorgulaması ise **öz bilinç** durumudur.
- ◆ İnsan bilgi edinmenin yanı sıra bilginin nasıl elde edileceğinin cevabını bulmaya ve tüm bunların eleştirisini yapmaya da çalışır. Bu durum onu mağaradan gökdelene; tekerleğin icadından uzay aracı kullanmaya taşımış, bu kazanımlarıyla kendisinin ve çevresindekilerin de farkındalığına ulaşmıştır.
- ◆ Düşünme sırasında karşılaştırmalar yapma, analiz, sentez, bağlantı kurma ve kavrama gibi işlemlerden oluşan zihinsel bir süreç gerçekleşir. Karşımızdaki kişinin verdiği bilgilere dayanarak örneğin, duysal verilere ulaşılmasa da (limonun tadını bilmeyen kişinin zihninde bununla ilgili canlanma olmaması vb.); kişi belleğindeki bilgileri çağırarak aklında kendisine göre oluşturduğu canlandırma ve bu canlandırmanın bütünlüğü içinde durumu anlamaya çalışır (ekşi tada sahip başka bir meyveyi hatırlama). Bu canlandırma, bellekte sembollerin zihinsel bir dizge

hâline getirilmesiyle olur. Semboller arası ilişkilerin doğru bir şekilde kurulmasıyla anlamlandırma yapılır ve düşünme içerikleri bilgi hâline gelir.

- ◆ Ancak bugün hala dünyadaki sorunların en temelinde bireylerin düşün(e)memeleri vardır. Haliyle her konuda (örneğin ne düşüneceğinden neye inanacağına, nasıl davranacağından neye güleceğine ya da üzüleceğine kadar) bir otorite figürüne bağımlı olan, bu sebeple eleştirel düşünemeyen, sorgulayamayan bireylerden; kendilerini, toplumu ya da evreni anlamaları beklenemez.
- ◆ Oysa bireyler ancak "**eleştirel düşünme**" becerisi ile yaşamı sorgulayabilir, doğruyu yanlış ayırt edebilir; (dijital çağda en çok sıkıntısı yaşanan) çarpıtılmış ya da yalan bilgilerle sunulan iddia ve önermeleri eleştirebilir; görüşlerini sağlam gerekçelerle destekleyebilir; otorite bağımlılığından kurtulabilirler.

Bu konuda imdadımıza tabi ki felsefe yetişecektir.

FELSEFE NEDİR?

Bir kavramın tanımını yaptığınızda; aslında onu hem sınıflandırmış hem de sınırlandırmış olursunuz. Felsefenin tek bir tanımının olmaması bu açıdan bakıldığında gayet anlaşılır bir hâl almaktadır. Çünkü felsefe öyle bir alandır ki; onun hakkında söylenenler ne bitmiştir ne de bitecek gibidir.

Doğuştan gelen temel bir duygu olan merak, bilme, öğrenme isteği temelli olan felsefe, haliyle insanlık tarihi kadar eskidir. İlk izleri Doğu medeniyetlerinde görülse de, bu izlerin pratik yaşama dönük olması (salt bilmek için bilmek çabası olmaması); varlığı, yine var olanla açıklama isteği ve çabası içinde olan Antik Yunan medeniyetinde (MÖ 6. yüzyılda) sistematik hâle geldiği kabulünü getirir.

Birey kendisini düşünmeye yönlendiren sorular sormayı, bir soruna ilişkin farklı çözümler üretebilmeyi, görüşler arasında önemli benzerlik ve farklılıkları bulabilmeyi, görüşlere tarafsız yaklaşmayı felsefe sayesinde kazanacaktır. Çünkü felsefenin temelinde eleştirel ve mantıklı düşünme vardır. Üstelik felsefe düşünmeyi, hem konu hem de araştırma yöntemi olarak ele alır.

ÖRNEK

"Felsefe yapmak mı lazımdır diyorsunuz o halde felsefe yapmak lazımdır. Felsefe yapmamak mı lazımdır diyorsunuz, bunu yapmak için yine felsefe yapmak lazımdır." Aristoteles

Buna göre felsefe yapmak kişiye aşağıdakilerden hangisini kazandırmaz?

- A) Öne sürülen görüşlere tarafsız yaklaşmayı
- B) Düşünmeye yönlendiren sorular sormayı
- C) Görüşler arasındaki benzerlik ve farklılıkları bulabilmeyi
- D) Otoritelerin görüşlerini sorgusuz kabul etmeyi
- E) Bir soruna ilişkin farklı çözümler üretebilmeyi

Otoritelerin görüşlerini sorgusuz kabul etme ancak dogmatik yapıya sahip kişilerin yapacağı bir harekettir. Oysa felsefe yapan kişi kendisine sunulan ne varsa sorgulamadan farklı kaynaklardan araştırmadan kabul etmez.

"D"

FiloZofik

"FiloZof mümkün olduğu ölçüde bilginin tümüne sahip olan insandır."

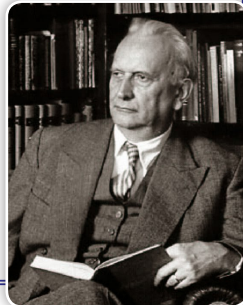
Aristoteles

İşte felsefe - **Kant**'in söylemine yakışır biçimde ve alçak gönüllü bir yaklaşım içinde - bilgiyi / bilgeliği arayan zihinsel bir tutumdur. Felsefe (philosophia); "philo" (sevgi) ve "sophia" (bilgelik / hikmet) anlamında iki kelimeden meydana gelmiştir ve "bilgelik sevgisi" demektir. Bu doğrultuda filozofun en önemli özelliği, "bilgeliği arayan" kişi olmasıdır.

Kant

Alman filozofu **Karl Jaspers**, filozof için "Bilgelik peşinden koşan"; felsefe için de "Yolda olmak." betimlemelerini yapmıştır. Tam tersi bir durum olan bir felsefi sistem dogmatizme, yani sorgulanmayan, değişmeyen bir bilgiye dönüştüğünde aslında kendine ihanet etmiş olur.

Karl Jaspers

FiloZofik

Felsefe sözcüğü, bir söylenceye göre ilk kez Pythagoras (MÖ VI. yy.) tarafından kullanılmıştır. Ona, bir "bilge" (Yunanca: sophos) olup olmadığını sorduklarında şöyle yanıtlar: "Bir sophos değilim ama bir philosophosum" (Bilge değilim ama bilgelik severim).

Bu yüzden filozofta, dogmatikliğin aksine bir alçak gönüllük vardır. O, doğruya ulaşmış olduğunu düşünmez, öne sürdüğü savda kendisini haklı kılma ihtiyacı taşımaz ya da kendi doğrusunu başkalarına zorla kabul ettirme gibi bir arzusu ol(a)maz. Oysa dogmatik yapıya sahip bir insan, doğruya zaten sahiptir. Onun için araştırılması, sorgulanması gereken bir şey yoktur. Bu da Sokrates'in en yüce erdemini "kendini bilmek" olduğu ya da "Bildiğim bir şey varsa hiçbir şey bilmediğimdir." düşüncesiyle sonuna kadar çelişir.

FiloZofik

"Hurafeler dünyayı ateşe verir: Onları söndürecek olan felsefedir."

Voltaire

Anlaşılacağı gibi felsefe hakkında kesin bir şey söylemek ya da üzerinde hemfikir olunan bir tanım yapabilmek güçtür. Bununla birlikte eleştirel düşünmenin ne olduğuna ilişkin yanıtın başlangıcı Platon'un Sokratik diyaloglarındaki doğru bilgi arayışına kadar geri götürülebilir. Antik Çağ filozoflarından Sokrates felsefeyi, "Neleri bilmediğini bilmek", Platon "Doğruyu bulma yolunda düşünsel çalışma" olarak görürken eleştirel düşünmenin ne olduğunu da yanıtlamışlardır. Bu bağlamda "Eleştirel düşünme, entelektüel erdemlerin başında gelen bilgelik erdeminden başka bir şey değildir." Bu açıdan Antiklerin "bilge", modernlerin ise "eleştirel düşünür" olarak nitelendirdikleri insanların temel özelliği "Bilgi ve deneyimle desteklenmiş, akla dayalı ve uygulamaya dönük yargılarda bulunabilmektir."

İslam toplumunda ise, kelâm hareketinin yanı sıra bir de felsefe hareketini başlattığı için ilk İslam filozofu unvanını alan **Kindî** felsefeyi, "İnsan sanatlarının en üstünü ve en değerlisi" olarak niteler ve "Felsefe insanın gücü ölçüsünde varlığın hakikatini bilmesidir" şeklinde tanımlar.

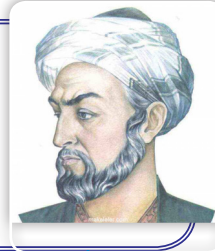
Kindî

Kindî'den sonra İslam Felsefesinin en önemli kişisi **Farabi**'ye göre felsefenin amacı, "Varlıkları var olma özellikleri bakımından bilebilmek ve varlığın ilk nedenlerine ulaşmaktır. Felsefe yoluyla bütün varlıkların bilgisine ulaşan insan böylece, bir ölçüde tanrıya benzemiş olur."

Farabi

"Felsefe" ve "hikmet"i eş anlamlı terimler olarak kullanan **İbn-i Sînâ**'ya göre de en genel anlamıyla felsefe "İnsanın, eşyanın yahut bütün var olanların hakikatine vâkıf olmak suretiyle yetkinleşmesi"dir.

İbni Sina

Üç İslam filozofunda ortak olarak gördüğümüz "varlığın hakikati"ne ulaşmak olsa da; Kindî, bunu insanın gücü ölçüsünde yapabileceğini, İbn-i Sînâ insanın yetkinleşebilmesi için varlığın hakikatine ulaşabilmesinin gerekli olduğunu, ileri sürer. Bu konuda en uç nokta **Farabi**'dir. O'na göre felsefe yoluyla bütün varlıkların bilgisine ulaşan insan böylece, bir ölçüde tanrıya benzemiş olur.

ÖRNEK

Filozof, alçak gönüllü bir yapıya sahiptir. O, doğruya ulaşmış olduğunu düşünmez, öne sürdüğü savda kendisini haklı kılmaya ihtiyacı taşımaz ya da kendi doğrusunu başkalarına zorla kabul ettirme gibi bir arzusu ol(a)maz. Tersine yapıya sahip bir insan, doğruya zaten sahiptir. Onun için araştırılması, sorgulanması gereken bir şey yoktur. Bu da Sokrates'in en yüce erdemini "kendini bilmek" olduğu ya da "Bildiğim bir şey varsa hiçbir şey bilmediğimdir." düşüncesiyle sonuna kadar çelişir.

Buna göre filozof aşağıdaki özelliklerden hangisine sahip değildir?

- A) Sorgulayıcı olma B) Dogmatik olma
C) Eleştirel olma D) Alçak gönüllü olma
E) Bilgisever olma

"Doğruya ulaşmış olduğunu düşünmeme" özelliği beraberinde eleştirel ve sorgulayıcı olmayı getirir; bilmediğini varsayma ilkesi de beraberinde alçak gönüllü olma ve bilgiyi aramayı sağlayan bilgisever olmayı getirecektir. Ancak böyle bir kişi körü körüne biliyorum iddiasında bulunmayacağı için dogmatik olamaz.

"B"

Filozofik

Bilmeyen ve bilmediğini bilen, çocuktur; ona öğretin!

Bilen ve bildiğini bilmeyen, uykudadır; onu uyandırın!

Bilmeyen ve bilmediğini bilmeyen, aptaldır; ondan sakının!

Bilen ve bildiğini bilen, liderdir; onu izleyin!

Konfüçyüs

Günümüze gelirse;

Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadarki süreçte, Türkiye'de felsefe ve bilim anlayışında, sosyal ve tarihsel nedenlerle pragmatizm düşüncesi öne çıkmış, felsefenin "ne işe yaradığı" sorgulanır olmuş, bilim yerine tekniğe öncelik verilmiştir. Bu düşüncenin yanlışlığını ortaya koyanlardan birisi de **Hilmi Ziya Ülken** olmuştur. Ülken, "Fikir yerden bitmez, bir geleneğe dayanır" demekte, "...yeni bir şey söylemek için eskinin korunması, beğenilen ve beğenilmeyen tarafların ayıklanması lazımdır" diyerek felsefi geleneğin önemine, dikkat çekmektedir. "Felsefe dili ve geleneği, nesillerin emeğini üst üste koyarak kurulacak bir "akademi" işidir." diyen Ülken'in ifadesiyle felsefe, "Bir eleştirme ve tespit etme faaliyetidir."

Hilmi Ziya Ülken

Takiyettin Mengüşoğlu

Yine insanın varlık sorunları üzerine yoğunlaşan **Takiyettin Mengüşoğlu**'na göre felsefe insan yaşamına yön vermeli, toplumun düzenlenmesinde yol gösterici olmalı, soyut bir düşünme ürünü olarak kalmamalıdır. İnsan düşünen, başaran, eylemde bulunan, çevresiyle bağlantı kuran bir varlıktır. Bu özelliği dolayısıyla felsefesinin kaynağı da yaşadığı gerçeklerdir.

Felsefe yapmanın, felsefeyi kavramanın niteliğini özgür ve yaratıcı düşünmeyle ilişkilendiren **Karl Jaspers**'a göre de "Felsefe yapan, düşüncelerini dogmalar düzeyine indirmez, onların emrine girmez, o düşüncelerinin efendisidir". Çünkü felsefe, nesnel gerçekliğin hemen her boyutunda olup bitenler üzerinde gerçekleştirdiği sorgulamasını, çok yönlü, kuşkulu ve derinlemesine düşünce biçimini, çözümleyici ve irdemeci yaklaşımını işe koşarak sürdürmektedir. Varoluşçuluk'un kurucularından olan Jaspers, varlıktan önce oluş sorununa çözüm aramanın gereğini ileri sürerek insanı düşüncenin odağı durumuna getirmiştir. Ona göre, felsefenin temeli insanın benliğidir.

FİLOZOF KİMDİR?

- ✓ Felsefe, Yunanca philo (sevgi) sophia (bilgelik / hikmet) köklerinden oluşan philosophia (bilgelik sevgisi) anlamına gelir. Filozof da 'hikmet' seven, olayların nedenlerini bilmek isteyen, hakikati herhangi bir çıkar gözetmeksizin araştıran ve bu doğrultuda bildiklerini yaşam pratiği olarak sergileyendir. Sophia, aynı zamanda akla uygun davranma ve her türlü ölçüsüzlükten kaçınmayı içeren bir yaşama biçimini de ifade eder. **Filozof bu doğrultuda bakıldığında sadece bilgiyi / bilgeliği seven değil onu yaşamına da aktaran kişidir.**
- ✓ Felsefe öğrenmek, filozofların görüşlerini bilmeye bağlıdır. Felsefe yaparken, felsefeyle uğraşmış ve onu doruğa çıkarmış olan büyük düşünürlerin görüşlerini de hesaba katmak gerekir. **Kuşkusuz felsefe öğrenmenin en doğru yolu, doğrudan felsefenin ana kaynağı olan filozofların görüşlerini öğrenmekten de geçer.**
- ✓ **Filozof, şüpheli ve sorgulayıcı bir yapıya sahiptir.** Onun için kendiliğinden anlaşılır, apaçık ya da dayatmalar sonucu sahip olacağı bir bilgi yoktur. Her şeyi sorgulayarak kavramak, herkesin gördüğünün ötesine geçmek ister. Bir tavır olarak şüphe, filozofun ruhunda vardır. Atina'nın mitolojiye dayalı din anlayışını Sokrates, Orta Çağ'ın Skolastik görüşünü ise Kopernik ve Bruno gibi düşünürler hiçbir dogmaya ve dayatmaya dayanmadan akıl ve bilgiyle temellendirerek eleştirmişlerdir.
- ✓ **Filozofların görüşleri zamanla değişebilir.** Filozof, görüşlerine sıkı sıkıya bağlı, mutlak bir yapıya sahip bir kişi değildir. Bir filozof aynı konu üzerinde, farklı zamanlarda farklı düşüncelere sahip olabilir. Bu durum felsefi çalışmalarda kesinlik ve bitmişliğin olmadığına göstergesidir. Örneğin Sokrates "Devlet" adlı eserindeki görüşlerinin bazılarını, "Yasalar" adlı eserinde savunmamıştır.
- ✓ **Bir filozof kendi çağında yaşayan ve kendinden sonra gelen filozofları etkileyebilir.** Demokritos, duyuların bilginin tek kaynağı olduğunu söyler. Fakat duyuların eşyada olan nitelikleri bildirmek yerine, duyuların kişiye göre eşyayla ilgili özel izlenimler oluşturduğunu belirtir. Yani biz eşyayı olduğu gibi değil duyu organlarının bize bildirdiği gibi algılarız. Demokritos'un bu görüşünün etkisinde kalan Sofistler, bilginin insana göre değişebileceğini, Septikler de aynı görüşten hareketle bilgiyi elde etmenin imkânsız olduğunu savunmuşlardır.

- ✓ **Filozofun kişisel birikimleri ve yaşantıları düşünce sistemlerini etkiler.** Filozofun öne sürdüğü görüşleri daha iyi kavrayabilmek için ortaya koyduklarını bütünlük içinde incelemek kadar ona etki etmiş diğer filozofları düşünce akımlarını da bilmek gerekir. Çünkü filozof ürettiği çözümlerde diğer düşünürlerin etkisinde kalır. Çoğu zaman bunun da ötesinde, yaşadığı çağ – toplum, hastalıkları, kişisel ilişkileri bile filozofun kurduğu yapıyı etkileyebilir. Epiküros'un acının yokluğunu en yüksek haz olarak belirlemesi, onun uzun yıllar damla (gut) hastalığının getirdiği acılarla boğuşmak zorunda kalmasına bağlanabilir. Öte yandan Platon'un demokrasi karşıtı eğilimleri, hocası Sokrates'in Atina demokrasisi tarafından ölüme mahkûm edilmesi karşısında duyduğu kızgınlıkla açıklanabilir.

FELSEFEDE TEMELLENDİRME YAPMA

- Felsefe, insana birçok konuda doğru ve açık seçik bir biçimde düşünebilmeyi; diğer bir deyişle, kavramları açıklığa kavuşturup, düşünceleri sağlam bir şekilde temellendirmeyi öğretir.
- Filozof ortaya koyduğu görüşlerini, akla dayanarak ve aşama aşama açıklar, kullandığı kavram ve sözcükleri anlam karmaşası yaratmayacak şekilde açık seçik hale getirir, önermeler arasında bir tutarlılık sağlar.
- Felsefi sistemini ortaya koyan filozof; niçin böyle düşündüğünü, deney ve gözlemlere dayanarak değil akılsal çıkarımlarla açıklar, görüşlerini gerekçelendirir; açıklamalarını mantıksal bir bütünlük içerisinde yapar. Buna temellendirme denir.
- Temellendirme kelime anlamı olarak, bir iddiayı, bir sonucu, bir önermeyi ya da belli bir davranış tarzını, yeterli nedenler, tatmin edici deliller ve sağlam dayanaklar göstererek savunma, desteklemedir.

ÖRNEK

Aşağıdakilerden hangisi felsefi temellendirmenin özelliklerinden **değildir**?

- A) Akla dayalı olması
- B) Aşama aşama gerçekleşmesi
- C) Önermeler arasında tutarlılık olması
- D) Kavramlarda anlam kargaşası olmaması
- E) Deney ve gözleme dayanması

Felsefi temellendirmeler deney ve gözlemlere dayanarak değil akılsal çıkarımlarla yapılır.

"E"

FELSEFİ DÜŞÜNCENİN ORTAYA ÇIKIŞI

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özellik düşünme ve düşündüğünü eyleme geçirme olduğu için insanlık tarihine miras bırakan tüm kültürlerin (Sümer ve diğer Mezopotamya medeniyetleri ayrıca Eski Çin, Hint, İran ve Mısır medeniyetleri gibi) felsefenin başlangıcında etkisi olduğunu düşünmek mümkün olsa da varlık-oluş, bilgi ve değerle ilgili sistemli düşünceler (Eski Yunan) felsefenin başlangıcı sayılabilir.

FELSEFİ DÜŞÜNCENİN ÖZELLİKLERİ

Merak ve Hayret	Şüphe ve Sorgulama	Eleştiri Süzgeci	Refleksif Düşünce	Yığılımlı İlerleme Öznel Tutarlılık Sistemlilik Rasyonel olma	Tümel – Evrensel
Bir çocuk için dünya ve dünya üzerindeki her şey yenidir, ilginçtir, merak eder. Yağmurun yağması büyük bir olaydır. Kuşun uçuşması hatta musluktan suyun akmasına bile, hayret eder. Büyükler içinse dünya sıradan bir yerdir; yine yağmur yağıyordu, musluktan su akması değil akmaması şaşkınlık vermedir vb.	Filozoflar ise dünyaya alışmayı bir türlü becerememeleri ile diğer büyüklerden ayrılırlar. Filozoflarla küçük çocukların en önemli ortak yanı da budur; sorgularlar. Bir filozof için dünya hâlâ akıl almaz bir yerdir, sırlarla dolu, gizemli bir şeydir. Bu yüzden bir filozof ömrü boyunca duyarlı bir çocuk olarak kalır. Hatta filozofun çalışmalarını yaptırmak istediği nokta, çocukların soruları kadar basit ve temel olanı bulmak üzerinedir. “Yaşama gelme amacımız nedir? İyi nedir? Bir şey gerçekten bilinebilir mi? Varlık var mıdır?” gibi soruların hepsi hem felsefenin hem de çocuğun temel sorularıdır. Ancak bir diğer ortak nokta cevaplar verildiğinde kendini gösterir. Filozoflar da çocuklar da sordukları sorulara verilen cevaplara “acabayla” yaklaşırlar, şüphe duyarlar. Çünkü felsefe; doğa, insan, ahlak, toplum, dil, bilgi, sanat, din, bilim, politika, hukuk, devlet gibi konulara getirilen genel / evrensel açıklamalar karşısında kuşkucu ve eleştirel bir düşünce çabasıdır.	Felsefi düşünce, kendisine veri olarak aldığı her tür malzemeyi aklın eleştiri süzgecinden geçirir. Bu çaba Aristoteles’in ünlü yapıtı “Metafizik”te de karşımıza çıkar. Metafizik ‘Bütün insanlar doğal olarak bilmek isterler’ cümlesi ile başlar. Ve yine Aristoteles’e göre insanların duyarlılığını kullanmaktan, örneğin görmekten, işitmekten vb. duydukları zevk bunun en açık kanıtıdır. Ama yine de aynı konuda farklı görüşlerin oluşu ve duyu organlarının aldanması kuşkuyu artırır.	Burada felsefenin “kendine dönük düşünme (refleksif)” yönü devreye girer. Felsefe yapan zihin hiçbir zaman yalnızca bir nesne hakkında düşünmez. Herhangi bir nesneyi düşünürken, aynı zamanda hep o nesneye ilişkin kendi düşüncesi hakkında da düşünür. Bu yüzden felsefeye ikinci dereceden düşünce, düşünce hakkında düşünce denmesi yanlış olmaz.	Elbette filozofun ortaya koyduğu felsefi sistem kendinden önceki filozofların görüşlerinden etkilenip izler taşıyabilir. Ancak her filozof ele aldığı konuyu kendi çağının ve yaşamının koşulları içinde değerlendireceği için (öznel) aynı konuda birbirinden farklı görüşler birikimi (yığılımlı ilerleme) sağlar. Yine de örneğin “Doğru bilginin kaynağı nedir?” sorusuna verilmiş cevaplara bir göz atalım dediğimizde her cevabın kendi içinde mantıksal bütünlüğe (tutarlılık) sahip olduğunu, belli bir sistem (düzen, bütünlük) içinde ve akıl ilkelerine uygun (rasyonel) olduğunu görürüz.	Böyle özelliklere sahip bir disiplinin tümel olması zaten söz konusu olamaz. Çünkü insan yaşantısına giren her şey felsefeye konu oluşturabilir. Aklınıza gelebilecek her şey ama her şey felsefenin konusu içindedir. Öte yandan, felsefi sorulara verilen cevaplar filozofa göre (öznel) olsa da felsefi sorular herkes tarafından sorulabilir yani evrensel.

Nermi Uygur'un "Bir Felsefe Sorusu Nedir?" adlı yazısından derlenen felsefi soruların niteliğine dair bir metin:

BİR FELSEFE SORUSU NEDİR?

Nermi Uygur

Filozof soru tutkunedir. Seve seve, bir ödevi yerine getirmenin verdiği bir hazla sorar — bol bol sorar. (Acaba filozofun cevapları soruları mıdır?)

Felsefe sorusu aslında, birinin -filozofun- başka birine sorduğu bir soru değildir. Filozof kendi kendine soru soran kişidir. Bir kalabalığın, diyelim ki bir filozof topluluğunun önünde de sorulsa, soruyu soran -tabii sorusu bir felsefe sorusu ise- bu soruyu sadece kendisi için sormuştur. Filozof kendisinden sorar. Bir felsefe sorusu filozofu kendi kendisiyle konuşmaya başlatır yahut da yine bir felsefe sorusuyla başlamış olan bir konuşmayı sürdürür. **Filozof soru tutkunedir, sorularını öncelikle kendisine sorar. Felsefe sorusu, henüz bir soru olsa da bakış açımıza yeni bir yön verir.**

Felsefede tek tek sorular önceden tespit edilemez. Her araştırma gibi felsefe de yeni sorulara açıktır. Nerede sorular hep aynı kalmışsa, orada felsefe araştırma olmaktan çıkmış demektir. Kimi bir baş soru felsefeden bilime aktarılır; ondan sonra da, o soruyla uğraşmış olan düşünürlere belli bir bilimin öncüsü gözüyle bakmaya başlanır. Kimi de, bazı felsefe okullarını bir süre canlı tutmuş olan bir soru öbeğinin büyük gürültüler arasında 'meğerse yanlış olduğu' her yana duyurulur. **Kimi felsefe soruları filozoflarca cevaplansa da zamanla felsefenin alanından çıkarak artık bilimin cevap aradığı bir soru haline gelebilir. Bu haliyle felsefe bilime yol açmıştır. Oysa kimi felsefe soruları da bir döneme damgasını vursa da zamanla değerini kaybedebilir.**

...

Felsefe sorusu ne eylemlerden çıkar ne de eylemlerle giderilebilir. **Felsefe soruları günlük yaşamın sorularından farklıdır.**

...

Felsefe sorularının cevabı doğrudan eyleme, günlük yaşama değil, düşünceye ve eylemlerden çıkarılacak yorumlara dayanır. Hiçbir felsefe sorusunun yanıtı eylemde ya da yaptırmada bulunmaz. "Sokak lambası açık mı kapalı mı?" sorusuna yanıt vermek için söz konusu lambaya gitmek gerekirken, "şuur (bilinç) nedir?" sorusu için bir eylemde bulunmazsınız. Gereken bu konuda yazmak ya da konuşmaktır.

...

Felsefe soruları, kesin cevap kaygısı olmayan varlığın anlamına yönelik sorulardır ve varlığı bir bütünlük içerisinde derinlemesine sorgular, analiz eder.

...

Filozof kendi kendine soru soran kişidir. Bir kalabalığa karşı konuşuyor olsa dahi soruyu ilkin kendisine sormuştur. Bu soruların yanıtı ise 'sorulana' bağlı değildir. Felsefe sorusu, başkasından edindiğimiz yanıtla yetinilecek bir soru değildir. Hatta Uygur'a göre

felsefe sınavlarında öncelikle öğrencinin kendisine sormuş olduğu bir soru sorulmalıdır. Felsefe soruları, her çağa ve her insana açık olup cevapları öznel olduğu için bitmişlik kesinlik yoktur.

...

Gündelik sorulardaki boşluklar, dünyaya başvuru olarak doldurulur. "Bu evin kaç odası var?" sorusundaki "kaç" sorulan tarafından doldurulması gereken bir boşluğu işaret eder. Bunun gibi yine boşluk içeren 'kaç, kim, nerede soruları' doldurulması gereken sorulardır. Oysa gündelik sorulardan farklı olarak felsefe soruları bir boşluk içermez. Dolayısıyla dünyaya başvurmayı da gerektirmez. "Nedir?" doldurulması gereken bir boşluk değildir. Gündelik sorularda doldurulan bir sorunun "Bu evin 4 odası var." yeniden sorulması gerekmez fakat felsefede her doldurma tümcesi o sorunun eskisinden daha çok ayak direyerek sorulmasına yol açar. Çünkü felsefede sorular soruları doğurur. Ayrıca gündelik soruların doldurulmasında dünyaya bağlılık söz konusuysen felsefe sorularının böyle bir bağlılığı yoktur.

...

Felsefe soruları nasıl sorusuna değil nedir sorusuna cevap arar. Zaman zaman "nedir?"siz felsefe sorularıyla da karşılaşılır; örneğin, "Kaç çeşit bilgi vardır?" gibi. Ancak bu sorular da "nedir?"lilerin kaynağından çıkmıştır. "Kaç çeşit bilgi vardır?" sorusu, kolaylıkla "bilgi nedir?" sorusuna geri götürülebilir. Aslında iki sorunun sorduğu şey arasında hiçbir ayrılık yoktur.

...

Felsefenin tarihi cevapsız soruların tarihidir. Felsefe soruları ise, insanın kendisinden sorduğu, sorarken de neyi sorduğunu bildiği, belirli birtakım sorulardır. Bir felsefe sorusuna ilkece cevapsız bir soru gözüyle bakılamaz. Felsefedeki sorulara eksiksiz, genel geçer, başka türlü tasarılanamayan, zaruri cevaplar bekleyenler, muhakkak hayal kırıklığına uğrayacaklardır. Değil felsefe sorularının, tek tek bilimlerdeki birçok soruların da, hatta kesin cevaplı diye bilinen matematik sorularının da, böylesine sert bir ideale yaklaşmadığı görülür. Bu ideale, herhangi bir yaşam veya bilim alanında, ancak hazır cevaplardan kalkıp; gene sözü edilen ideale uygun sorular düzmeye kalkışınca erişilebilir. Ama bu sözüm ona başarı, arabayı atların önüne koştuktan farksızdır.

Buna bağlı olarak acele çıkarımlardan birinde daha değişiklik yapmak mümkündür. Bu çıkarımın tezine göre: cevabı olmayan bir felsefe sorusu yoktur.

(Felsefede bilimde olduğu gibi tek bir doğru cevap yoktur.)

ÖRNEK

İnsanın akıllı bir varlık olması, aynı zamanda onun felsefe yapabilen bir varlık olmasının da temelini oluşturmaktadır. Ancak acaba insanın her düşüncesi felsefi midir? Düşündüğümüz her zaman felsefe mi yaparız? Elbette hayır. İnsan düşünen bir varlıktır. Hayatta en fazla yaptığımız şeylerin başında düşünme gelir. Ancak bütün düşüncelerimiz felsefi nitelik taşımaz.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi felsefi bir sorudur?

- A) Bu dağın yüksekliği ne kadar?
- B) Bu bölgede hangi ürünler yetişiyor?
- C) Güzellik nedir?
- D) Saat kaç oldu?
- E) Kapıyı kapattın mı?

Bir şeyin "ne olduğunu" düşünmek bu konuda çıkarımlar yapmak felsefe ile ilgilidir.

"C"

FELSEFENİN BİRESEL VE TOPLUMSAL İŞLEMLERİ

Bugünün felsefesi bilimlerin gelişmesiyle; bilgi, bilim, sanat ve ahlak alanlarındaki kavramları açıklığa ulaştırmak, bu alanlarda ileri sürülen tez ve değer yargılarını eleştirel bir yaklaşımla ele almak, insan hayatının bir anlamı olup olmadığını araştırmak, insanın hangi eylemleri gerçekleştirmesi gerektiğini sorgulamak, insanı ve toplumu mutlu edebilecek koşullarla ilgilenmek çabasıdır.

Felsefe, insanların ve toplumların yaşamlarında çok önemli bir takım işlevler gerçekleştirmiştir. Felsefenin önemini ve değerini ortaya koyan bu işlevleri şöyle sıralayabiliriz:

Toplumsal İşlevler

- ◆ Büyük siyasi oluşumların ve dönüşümlerin ortaya çıkışında etkili olması (Rönesans, Reform hareketleri, Fransız Devrimi gibi büyük siyasi hareketlerin temelinde filozofların görüşleri vardır.)
- ◆ Bir yönetim biçimi olan demokrasinin gelişmesine ve işleyişine önemli katkılar sağlaması
- ◆ Bilgiyi üretmenin önemli yollarından biri olması (Çağdaşlığı ve gelişmeyi yakalamış, bilim ve teknoloji yaratmış toplumlar felsefede de ileridir.)
- ◆ Kazandırdığı demokrasi ve hoşgörü bilinci ile farklı toplulukların bir arada yaşayabilmesi
- ◆ Akla ve bilime değer veren bir toplum olunması

Bireysel İşlevler

- ◆ İnsanın bilinçlenmesi ve kendi hayatına yön verebilmesi

- ◆ Olgu ve olayları akıl yoluyla çözümleyebilmesi
- ◆ Evreni, dünyayı, kendini anlaması, merak ve şüphe dürtüsünün doyurulması
- ◆ Birçok konuda doğru ve tutarlı düşünebilmeyi öğretmesi
- ◆ İnsanın bir probleme birçok yönden bakabilmesi ve sorunlara ön yargısız yaklaşabilmesi
- ◆ Felsefi düşünüşü kavrayabilen insanın, hem farklı fikirlerle açık hem de sabit görüşlü olmadığı için yeni fikirler oluşturabilecek yeterliliğe sahip olması. Kısaca çok yönlü bakabildiği için özgürce düşünebilmesidir.

BİLİNMESİ GEREKEN KAVRAMLAR

Bilgi	Öznenin öğrenme amaçlı nesneye yönelik sonucunda ortaya çıkan üründür.
Bilinç	İnsanın kendisini, çevresini ve olup biteni tanıma, algılama, kavrama, fark etme yetisidir.
Düşünme	Kişinin öğrenme süreci içinde kazandığı kavramlar, kullandığı imgeler, düşünce ve hareketler, sözcük ve terimler gibi simgeler aracılığıyla gerçekleştirilen zihinsel faaliyettir.
Eleştirel düşünme	Bilgi ve deneyimle desteklenmiş, akla dayalı ve uygulamaya dönük yargılarda bulunabilmektir.
Evrensel	Herkes tarafından kabul edilen. Felsefenin soruları (evrenselidir). Örneğin, Mutluluk nasıl elde edilir? Ölümünden sonra yaşam var mıdır?
Felsefe	Felsefe (philosophia); "philo" (sevgi) ve "sophia" (bilgelik / hikmet) anlamında iki kelimeden meydana gelmiştir ve "bilgelik sevgisi" demektir.
Filozof	Bilen, bildiğini iddia eden değil bilgiyi arayan (sürekli öğrenme isteği içinde olan) kişidir.
Hikmet	Bilgelik. Her şeyi bilme halidir.
Nesnel (Objektif)	Nesneden hareketle ortaya konulan, kişisel yargı içermeyen, tarafsız olma durumu. Örneğin, bilimsel soruların cevapları neseldir.
Öz Bilinç	Kişinin bilinç durumu üzerine düşünmesi ve düşüncelerini nelerin etkilediğini sorgulaması durumudur.
Öznel (Subjektif)	Nesneye değil kişinin duygu, düşünce ve sezgilerine dayanan, kişiye göre ve kişisel olan. Felsefenin cevapları öznelidir.
Refleksif düşünme	İkinci dereceden düşünme. Nesne ya da olay üzerine değil bunlarla ilgili düşünceler üzerine düşünmedir.
Tutarlılık	Kendi içinde çelişki barındırmama, düşüncelerin ortak bir ilkeyle; bağıntı, düzen, kavram ya da fikirle birbirine bağlanmış olması durumudur.
Temellendirme	Bir iddiayı, bir sonucu, bir önermeyi ya da belli bir davranış tarzını, yeterli nedenler, tatmin edici deliller ve sağlam dayanaklar göstererek savunma, desteklemedir.

Kavrama

Pekiştirme

Güçlendirme

FELSEFEYİ TANIMA

TEST

1. Felsefenin başlangıç yeri ve tarihi aşağıdaki şıklardan hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) İyonya - MÖ 6. yüzyıl
- B) Çin - MS 2. yüzyıl
- C) Teos - MÖ 6. yüzyıl
- D) Atina - MÖ 4. yüzyıl
- E) Ephesos - MÖ 4. yüzyıl

2. Felsefenin kelime anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gerçeğe ulaşma
- B) Yaşam bilgisi
- C) Bilgelik sevgisi
- D) Bakış açısı
- E) Kendini tanıma

3. Aşağıdakilerden hangisi ilk filozof olarak anılan kişidir?

- A) Herakleitos
- B) Thales
- C) Demokritos
- D) Aristoteles
- E) Pitagoras

4. Alman filozofu Karl Jaspers, filozof için "Bilgeliğin peşinden koşan"; felsefe için de "Yolda olmaktır." betimlemelerini yapmıştır. Bunun tam tersi bir durum içinde olmak felsefe için düşünülemez. Zaten böyle bir durumda felsefi sistem dogmatizme dönüştüğünden, aslında kendine ihanet etmiş olur.

Buna göre dogmatizmi aşağıdakilerden hangisi ile ifade edebiliriz?

- A) Düşünce üzerine düşünme
- B) Sorgulanmayan, değişmeyen
- C) Yöntemsiz olma
- D) Sezgisel bakış açısı
- E) Deneysel yöntem

5. Thales'e kadar evrendeki var olan durumlar mitoloji geleneğiyle; efsane, doğüstü güçler ve yerel dinlere bağlı kalınarak açıklanmaya çalışılıyordu. Thales, mitoloji geleneğinden koparak doğayı anlamaya yöneldiği için ilk filozof olarak kabul edilir.

Buna göre Thales'in varlığa yönelimi aşağıdakilerden hangisi ile gerçekleşmiştir?

- A) Salt akıl
- B) Deney
- C) Metafizik
- D) Bilim
- E) Din

6. Karl Jaspers'a göre, "Felsefe yapan, düşüncelerini dogmalar düzeyine indirmez, onların emrine girmez, o düşüncelerinin efendisidir".

Buna göre, Jaspers felsefenin aşağıdaki özelliklerinden hangisine dikkat çekmiştir?

- A) Tutarlı olmasına
- B) Yöntemli olmasına
- C) Eleştirel olmasına
- D) Öznel olmasına
- E) Sistemli olmasına

7. Filozofun ortaya koyduğu felsefi sistem kendinden önceki filozofların görüşlerinden etkilenip izler taşıyabilir. Ancak her filozof ele aldığı konuyu kendi çağının ve yaşamının koşulları içinde değerlendireceği için aynı konuda birbirinden farklı görüşlerin yığılmasını sağlar. Yine de örneğin "Doğru bilginin kaynağı nedir?" sorusuna verilmiş cevaplara bir göz atalım dediğimizde her cevabın kendi içinde mantıksal bütünlüğe sahip olduğunu, belli bir sistem (düzen, bütünlük) içinde ve akıl ilkelerine uygun olduğunu görürüz.

Parçada felsefenin özelliklerinden hangisi yer almamaktadır?

- A) Tutarlı olma
- B) Refleksif olma
- C) Kümülatif olma
- D) Rasyonel olma
- E) Öznel olma

8. Demokrasi ilk olarak Eski Yunanistan'da, şehir-devletlerinde uygulanmıştır. Doğrudan demokrasiye çok yakın olan bu sistem Atina Demokrasisi olarak da anılır. Her ne kadar, Eski Yunan'daki filozoflardan bazıları demokrasiyi eleştirmiş, "ayak takımının yönetimi" gibi aşığılayıcı kavramlar kullanmışsa da demokrasinin felsefenin doğuşundaki etkisi yadsınmaz.

Bu parçada felsefenin doğuşunda etkili olan unsurlardan hangisi anlatılmıştır?

- A) Üretimden arta kalan boş zamanın olması
- B) İnsanın evreni ve kendini tanıma, bilme ihtiyacı
- C) Diğer toplumlarla kültür alışverişinin yaşanması
- D) Eleştiriye uygun özgürlükçü bir ortamın bulunması
- E) Toplumun refah düzeyinin yüksek olması

9. Felsefe için birden çok başlangıç sayılabilir.

Felsefenin başlangıcı olarak sayılabilecek medeniyetler arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Mısır Medeniyeti
- B) Hint Medeniyeti
- C) Çin Medeniyeti
- D) Antik Yunan Medeniyeti
- E) Maya Medeniyeti

10. Kişinin bilinç durumu üzerine düşünmesi ve düşüncelerini nelerin etkilediğini sorgulaması durumudur.

Tanımı verilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Özbilinç
- B) Duygudurum
- C) Hafıza
- D) Bilinç
- E) Düşünce

11. Felsefenin yöntemi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tümevarım
- B) Analoji
- C) Tümdengelim
- D) Deney
- E) İçebakış

12. Felsefeyi, "İnsan sanatlarının en üstünü ve en değerlisi" olarak niteleyen ve "Felsefe insanın gücü ölçüsünde varlığın hakikatini bilmesidir" şeklinde tanımlayan, ilk İslam filozofu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İbn-i Sînâ
- B) Farabi
- C) İbn Haldun
- D) El Kindî
- E) Gazali

13. Rodin'in ünlü düşünün adam yontusu sık olarak, tümüyle kavramsal bir etkinlik olduğunu söyleyebileceğimiz felsefeyi simgelemek için kullanılmıştır. Aslında bu yontuyla belli başlı insan etkinlikleri üzerinde kendine özgü tekniklerle düşünce üreten, onları kavramsal düzeyde çözümlenmeye çalışan filozofun yanı sıra, felsefenin içinde yer almayan aydınları, yaşam üzerine düşünen insanı da anlatmak istediğini varsayabiliriz.

Bu parçada savunulan görüş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Düşünme sadece felsefenin alanına giren bir etkinlik değildir.
- B) İnsan daha önce ayırt edemediği duygularını sanat yoluyla fark eder.
- C) Güzellik sanat ile sınırlı değildir; başka alanlarda da söz konusudur.
- D) Sanatçı var olan bir şeyin güzelliğini eserine yansıtır.
- E) İnsan toplumsal değerlere kayıtsız kalmaz.

14. Filozof edindiği bilgileri yetersiz bulan, bundan dolayı sürekli gerçeği arayan sorular sorarak bilimlerin yolunu açan kişidir. O kendisine verilmiş hazır cevapların hiçbirisini kabul etmez. Dinleri, dogmaları, inançları, önyargıları sürekli irdeler.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi filozofun amaçları arasında yer almaz?

- A) Düşüncelerimize temel oluşturan ön kabullerimizi ortaya çıkarmak
- B) İnanç ve değer yargılarımıza eleştirel bir bakış açısı sağlamak
- C) Var olana karşı merak ve hayretimizi gidermeye çalışmak
- D) Bilimlerin henüz sormadığı soruları sormak
- E) Öne sürdüklerinde kesin doğruluk iddiasında bulunmak

15. Nermi Uygur'a göre filozof kendi kendine soru soran kişidir. Bir kalabalığa karşı konuşuyor olsa dahi soruyu ilkin kendi kendisine sormuştur. Ancak felsefe sorusu, başkasından edindiğimiz yanıtla yetinilecek bir soru da değildir. Çünkü felsefe soruları, her çağa ve her insana açık sorulardır.

Bu durum, felsefi soruların cevaplarına, aşağıdaki özelliklerden hangisini kazandırır?

- A) Evrensel olma - Tutarlı olma
- B) Tutarlı olma - Nesnel olma
- C) Evrensel olma - Öznel olma
- D) Tutarlı olma - Eleştirel olma
- E) Refleksif olma - Rasyonel olma

16. Felsefe sorularının cevabı günlük yaşama değil, düşünceye ve eylemlerden çıkarılacak yorumlara dayanır. "Sokak lambası açık mı kapalı mı?" sorusuna yanıt vermek için söz konusu lambaya gitmek gerekirken, "şuur (bilinç) nedir?" sorusu için gereken bu konuda yazmak ya da konuşmaktır.

Buradan aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

- A) Gündelik sorulardaki boşluklar, dünyaya başvurularak doldurulur.
- B) Felsefe soruları günlük yaşamın sorularından farklıdır.
- C) Felsefe soruları nasıl sorusuna değil nedir sorusuna cevap arar.
- D) Felsefe soruları bir döneme damgasını vursa da zamanla değerini kaybedebilir.
- E) Felsefe sorusunun yanıtı eylemde ya da yaptırımda bulunmaz.

Filozofik

“Felsefenin amacı, ifade etmeye değmez görünecek kadar basit bir şeyle başlayıp hiç kimsenin inanmayacağı kadar paradoksal bir şeyle bitirmektir.”

Bertrand Russell

Felsefi düşünce, insanın merak ve hayretine bağlı olarak soru sormasının sonucunda ortaya çıkan; yaşamın her yönüyle ilgili eleştirici ve sorgulayıcı bir düşünce türüdür. Felsefi düşünceyi özümsemiş kişiler dogmatikliği aşan, ön yargılı olmayan ve olaylara geniş açıdan bakan kişilerdir.

A) DÜŞÜNME VE AKIL YÜRÜTMEME İLİŞKİN FELSEFİ TERİMLER VE METOTLAR

- ◆ **GÖRÜŞ:** Olaylar, düşünceler ya da nesnelere geliştirilen anlayış, değer ve yargıdır.
- ◆ **ARGÜMAN:** Felsefi ya da mantıksal doğrulama. Bir düşüncenin, başka düşünceler aracılığı ile doğrulanmaya temellendirilmeye çalışılmasıdır.
 - Argümanların birçok çeşidi bulunmaktadır. En temel iki argüman türü tümdengelimsel ve tümevarımsal argümanlardır. Tümdengelimsel argümanlarda, vardığımız sonuç, o sonuca varmak için kullandığımız öncüllerin kaçınılmaz bir sonucudur. Bu bakımdan tümdengelimsel argümanlardaki öncüller, varılan sonucu garanti ederler. Öte yandan tümevarımsal argümanlar, elde var olan öncüllerden yola çıkarak sonucu tahmin etmeye dayalıdır. Dolayısıyla öncüller ile sonuç arasındaki bağlantı olasılık temellidir; kesin değildir. Bilimin

farklı dallarında, her iki argüman tipine de yer verilmektedir.

- Felsefede argüman, tartışma ile aynı şey değildir. Bir bağırma yarışı değildir. Argümanın amacı, karşıt görüşe saldırmak veya dinleyicinize şov yapmak değildir. Argümanın hedefi, düşüncenizin nedenlerle desteklenmesi (Buna öncül denir.), tartışmanın tüm taraflarının kabul edeceği iyi sebepler sunmaktır. Öncüller argümanın temelini oluşturur, kanıt sunar ve sonucu desteklediğiniz sürece istediğiniz kadar argümanınız olabilir ve karşınızdakine, öncüllerinizi kabul edecek olursa, argümanınızın sonucunu da kabul etmek zorunda olduğunu göstermeye çalışsınız. Ancak argüman, karşınızdaki kişinin söylediğinin aksini söylemek de değildir. Hatta karşınızdaki kişinin söylediği şey yanlış olsa ve siz onun yanlış olduğunu bilseniz dahi, argümanlar üretmeniz gerekir.
- Bilimsel bir kanıtlamanın, kesin olarak doğru ya da yanlış olduğu söylenebilecekken; bir argüman, geçerli ya da geçersiz, güçlü veya güçsüz olabilir, ama kesin sonuçlu olarak doğru veya yanlış olduğu söylenemez. Bir argüman söz konusu olduğunda, onun bütününden ziyade, sadece tek tek bileşenlerinin, öncülleri ya da sonucunun kendi başlarına doğru ya da yanlış olduğu söylenebilir.
- Bir argüman öncülleri, çıkarımı ve sonucu olmak üzere üç bileşenden meydana gelir. Geçerli olup olmaması, bileşenlerinin tutarlılıkları ile ölçülür.

Bulutlar gittikçe kararıyor. (öncül)

Rüzgâr gittikçe şiddetleniyor. (öncül)

Barometre düşüyor. (öncül)

Öyleyse, fırtına yaklaşıyor. (sonuç)

Filozofik

Paradoks mu Akıl Yürütme Hatası mı?

“Mahkûm en geç önümüzdeki cumartesiye kadar, şafak sökerken asılacak ama infazın gerçekleştirileceği günü önceden bilmeyecek.” kulağa kötü geliyor ama cingöz mahkûmun içi rahat idam cumartesi günü olamaz. Çünkü cuma hala hayattaysam cumartesi asılacağımlı bilirim. Öyleyse son gün cuma olabilir. Ama cuma da olamaz çünkü perşembe hala hayattaysam cumartesi asılmayacağıma göre cuma asılacağımlı demektir. Yani cuma asılacağımlı biliyor olurum. Dolayısıyla mahkûm böyle gün gün geriye sayarak şimdiki zamana kadar gelir ve infazın gerçekleşmeyeceğini keşfettiğinden içi rahatlar. Salı günü asılması bayağı bir şok etkisi yapar üzerinde.

Paradoks mu yanlış mı? Belki de her ikisi birden. Hikâye idam paradoksu olarak bilinir. Paradoksaldır çünkü görünüşte kusursuz gibi görünen bir akıl yürütme sonunda mahkûmun da farkına vardığı gibi apaçık yanlış bir yargıya götürmektedir bizleri. Paradokslar tipik olarak görünüşte sağlam argümanlardan yola çıkıp düpedüz çelişkili ya da kabul edilemez sonuçlara varır. Bazen sonuçtan kaçınmanın yolu yoktur; bu durumda ya sonuca ilişkin kanı ve varsayımların yeniden incelenmesi gerekir ya da akıl yürütmede bir hata aramak gerekir. Her iki durumda da paradokslar felsefi açıdan önemlidir, çünkü kavram ve akıl yürütmelerimizdeki yanlışlıklara ve tutarsızlıklara örnek oluştururlar.

Bazı ünlü paradokslar çözümlenmeye şaşırtıcı derecede dirençli çıkmıştır ve filozofların kafalarını karıştırmaya devam etmektedir.

Gerçekten Bilmeniz Gereken 50 Felsefe Fikri

Ben Dupre

ÖNERME

Doğru ya da yanlış bir doğruluk değeri taşıyan cümledir. Klasik mantığın kurucusu Aristoteles (MÖ 384-322) önermeyi "Bir şey hakkında, bir şeyi tasdik veya inkâr eden sözdür" diye tarif etmiştir.

Filozofik

“Çınar, öğrenci midir?” bir soru cümlesi, “Çınar, okulu bitirsin.” bir emir, “Çınar keşke okulunu bitirseydi.” bir dilek, “Çınar, öğrencidir.” cümlesi bir bildiri, bir yargıdır. Bu cümlelerden sadece sonuncusu önermedir. Demek ki cümle ile önerme aynı şey değildir. Bir cümlenin önerme olabilmesi için, en az iki terimden oluşması, en az bir yargı ve bir doğruluk değeri (doğru ya da yanlış) taşıması gerekir.

ÖRNEK

Aşağıdakilerden hangisi bir önermedir?

- A) Nereden geliyorsun?
- B) Umarım filmi izleyebiliriz.
- C) Mantık formel bir bilimdir.
- D) Gelirken kitabımı getirir misin?
- E) Kاپıyı hızlı örtme.

Soru, dilek, emir, rica cümleleri yargı bildirmedığınden önerme değildir. Önerme doğru ya da yanlış bir doğruluk değeri taşıyan cümledir.

"C"

TÜMDENGELİM (Dedüksiyon)

Gündelik yaşamda ya da bilimde genel doğrulardan, söz konusu doğrunun bir özellemesi ya da örneğini çıkarırsanız; ilkedden sonuca, genel yasadan özel olaya giden; yeni bir bilgi vermeyen, fakat yalnızca, öncüllerde örtük ya da saklı halde bulunanı açığa çıkarmaktan, örtüyü kaldırmaktan oluşan akıl yürütmedir.

Örneğin;

“Bütün kediler miyavlar.

Sarman bir kedir.

O halde Sarman da miyavlar."

Bir doğrunun başkasına yönlendirilmesiyle yapılan bu akıl yürütmeye gereklilik denir. Tüm kedilerin miyavladığını Sarman'ın da kedi olduğunu biliyorsak Sarman'ın miyavlaması gerekliliktir.

TÜMEVARIM (İndüksiyon)

Gündelik yaşamda ya da bilimde tekil deneyimlerden genel sonuçlar çıkarma, olaylardan yasalara ulaşmaya çalışmadır. Eksik ve tam tümevarım olarak ayrılır. Eksik tümevarım mantıkta; öncüllerin sonucu zorunlu kılmadığı, sonuç öncülleri aştığı için yetersiz sayılan akıl yürütmedir. Daha öncede kullandığınız aspirinin baş ağrınıza iyi geleceğini bilme, yenisi hakkında hiçbir şey bilmeseniz de daha önce seyrettiklerinize dayalı olarak yeni sezon Marvel filmi görmeyi isteme ya da en yakın arkadaşınızın hangi hediyeden hoşlanacağını bilme aslında hep tümevarımsal çıkarımlardır.

Örneğin;

“Yerli filmlerin tümü güzeldir. Çünkü bu yıl gördüğüm yerli filmler güzeldi.” dediğimde o yıl içinde gördüğüm (tek tek) yerli filmlerden hareketle yerli filmlerin tümünün güzel olduğuna dair belirleme yapabilirim.